

УДК 378.013

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЗМІНИ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ТЕОРІЇ ДУХОВНОСТІ

О. С. Цибулько

ORCID 0000-0003-1297 -5465

У статті обґрунтована ідея еволюційної зміни християнської теорії духовності. Дослідження історії теорії духовного виховання вимагає вивчення історії змін світоглядної основи в суспільстві та формування ставлення до Бога, а також взаємовідносин з Богом. У різні часи під впливом суспільно-політичних чинників існували різні світоглядні парадигми, а отже, по-різному трактувалося поняття духовності. Складнощі вивчення духовності полягають у трактуванні цього поняття у неодмінному взаємозв'язку з ключовими світоглядними термінами, такими як: істина, краса, добро. Досліджуваний феномен у певний історичний період розглядався крізь призму певних світоглядних орієнтацій. Отже, поняття «духовність» формується в межах парадигм різних епох. Відповідно з історичної точки зору для аналізу концептуальних основ феномену християнської духовності можна виокремити наступні періоди розвитку теорії духовності: становлення поняття в часи Античності, розквіт християнської концепції, еволюція поняття під впливом розвитку науки та техніки в Новий час. Поняття «духовність» за доби Античності ґрунтувалося переважно на певних ідеалах, однак існуючі ідеали були абсолютними ні за своєю онтологічною сутністю. Християнська концепція звернула увагу на «Я» окремої людської душі, її внутрішній світ, особистість, яка прагне пізнати свою внутрішню цінність, вважаючи духовність невід'ємною складовою людини. Головною особливістю філософського осмислення поняття «духовність» в період Відродження було розкриття внутрішньо людських, а не божественних цінностей. Однак, якщо у попередні періоди філософського осмислення поняття «духовність» та цінності, які формувалися на його основі, мали абсолютний характер, то в означений період визнавалася його відносність.

Ключові слова: духовність, духовні цінності, християнська концепція духовності.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Дослідження історії

теорії духовного виховання вимагає вивчення історії змін світоглядної основи в суспільстві та формування ставлення до Бога, а також взаємовідносин з Богом. У різні часи, під впливом суспільно-політичних чинників, існували різні світоглядні парадигми, а отже, по-різному трактувалося поняття духовності. Складнощі вивчення «духовності» полягають у трактуванні цього поняття у неодмінному взаємозв'язку з ключовими світоглядними термінами, такими як: істина, краса, добро.

Досліджуваний феномен у певний історичний період розглядався крізь призму певних світоглядних орієнтацій. Так, в епоху Середньовіччя, в період беззаперечного панування християнської ідеології, філософське трактування істини неможливе без християнського розуміння «Бога», а відповідно і феномен духовності, хоча і залежний від такої категорії як істина, трактується у парадигмі християнської теології.

Отже, поняття «духовності» формується в межах парадигм різних епох. Відповідно з історичної точки зору для аналізу концептуальних основ феномену християнської «духовності» можна виокремити наступні періоди розвитку теорії духовності: становлення поняття в часи Античності, розквіт християнської концепції, еволюція поняття під впливом розвитку науки та техніки в Новий час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Античні часи позначилися становленням ідеї «духовності», розумінням важливості формування та виховання духовних цінностей (Платон, 1999; Арістотель, 2000). Розбудова християнської теорії припала на часи Середньовіччя. Аналіз християнських джерел доводить, що саме в цей період закладалася особлива система духовного виховання (Абеляр, 2004; Аквінський, 2003). Головною особливістю філософського осмислення поняття «духовності» в період Відродження було розкриття внутрішньо людських, а не божественних цінностей (Макиавеллі, 2015; Монтень, 2005). У період Реформації з'являється теза про переміщення людини в центр світобудови (Демиденко, 2004). Теоретико-методологічні засади вивчення духовності розглядала Г.П. Шевченко (Шевченко, 2017). Однак, питання еволюційних змін християнської теорії «духовності» не здобуло належного висвітлення у наукових розвідках.

Мета статті – розкрити сутнісні ознаки еволюційних змін християнської теорії «духовності».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. У період становлення поняття «духовності» за часів Античності, а відповідно зародження теорії

духовного виховання можна простежити певні особливості та відмінності у поглядах мислителів різних філософських традицій.

Аналіз наукового дискурсу сучасних дослідників стосовно проблеми осмислення понять «духовності» та «духовного виховання» у розумінні буття дозволяє стверджувати, що старозавітний підхід до духовного виховання особистості був нормативним. Оскільки всі спектри суспільного життя регламентувалися чітко встановленими правилами, ігнорування яких було неможливим. Основою для закладання подібних поглядів стали моральні закони, викладені у 10 заповідях Мойсея, кожна з яких обумовлювала окрему сферу життєдіяльності людини: ставлення до Бога, повагу до батьків, міжлюдську комунікацію. Допускалася помста за заподіяння шкоди, що з точки зору людини XXI ст. може здатися жахливим, однак для тогочасного суспільства це було звичною справою. Відповідно подібні реалії накладали відбиток на формування духовних орієнтирів, які і визначали суспільні норми та вектори діяльності людини. Тому основною функцією духовності було спрямування людини на шлях означений Богом, недотримання якого каралося.

Проте, висновки сучасних дослідників підштовхують до думки, що подібний, всебічно регламентований шлях розвитку суспільства, є не ефективним (Шевченко, 2017, с. 365). Оскільки, звертаючись до старозавітних текстів, можна простежити, що, незважаючи на чітку регламентацію людського життя, духовність, у вигляді віри у Бога, постійно порушувалася.

В давньогрецькій філософській парадигмі поняття «духовності» перебувало у взаємозв'язку з поняттям «калокагатії», тобто створювався певний суспільний образ ідеальної людини, який уособлював усі чесноти, як у фізичному плані, так і в етичному та естетичному, до якого мав прагнути кожен суб'єкт суспільства з метою досягнення духовної досконалості. Це, безумовно, вказує на те, що давньогрецьке сприйняття «духовності» ґрунтувалося, у першу чергу, на формуванні певного ідеалу. На відміну від попереднього розуміння цього поняття, воно поєднувало у собі зовнішній образ, фізичні здібності та духовні якості, такі як справедливість, чесність, розважливість, мужність тощо. А відповідно система заходів, пов'язаних з формуванням духовності у суспільстві, повинна була орієнтуватися не на сукупність моральних норм, які б визначали процеси життєдіяльності індивідів, а на створення певного ідеалу, який би став певним зразком для наслідування іншими. Подібний принцип закладання соціальних основ також значно відрізнявся від християнського сприйняття цього феномена, в окремих випадках навіть заперечував йому, оскільки головною метою людини було досягнення

фізичної та морально-естетичної досконалості, а не слідування Божим заповідям та досягнення Граду Божого. Також життя людини не вважалося найвищою цінністю, а самогубство могло навіть схвалюватися, що є неприпустимим у християнській традиції, де подібне явище є одним з найбільших гріхів.

Відображення ідеальних образів у суспільстві було здійснено у давньогрецькій літературі, а саме у «Іліаді» та «Одіссей», вагоме значення відводилося образу досконалої людини, що визнає поряд з благородством дії благородство духу і ставить за мету їхнє поєднання.

Сучасні дослідники вважають, що певними уособленнями подібних якостей були давньогрецькі філософи, які, по-перше, у своїй діяльності керувалися певним суспільним досвідом та знаннями, а по-друге, особистість філософа була високорозвинутою, сповненою кращих якостей, що і робило його постать ідеалом для послідовників. Так, прибічники Піфагора дотримувалися його настанов, як божественних заповідей, а Піфагора зараховували до богів.

Варто зазначити, що погляди давньогрецьких філософів на визначення поняття «духовності» не були однорідними. Так, школа філософів-софістів висунула свій ідеал людської особистості, орієнтованої на досягнення особистого успіху, оскільки вважалося, що в світі не існує нічого ідеального, а є лише везіння, за яке слід боротися, бо саме за допомогою нього індивід може досягти певного успіху у житті. Найкращим засобом такої боротьби вважалося мистецтво слова – риторика. Оскільки, вважалося, що людина з сильною волею не є вразливою до чужого впливу, а навпаки, користуючись техніками красномовства, здатна самостійно встановлювати правила іншим, які сприймаються народними масами як істина і відповідно стають думкою більшості. Основною відмінністю ідеалу софістів є те, що вони ставили людину у центрі всесвіту, намагаючись показати її індивідуальність та неповторність, тобто «Людина є мірою всіх речей».

Подібна практика зосередження людських прагнень на задоволенні власних потреб, зокрема досягнення матеріального успіху за всяку ціну, часто супроводжувалася нехтуванням моральних принципів. Відповідно для формування такої особистості було необхідним створення відповідної виховної системи, яку сучасні дослідники вважають «бездуховною».

На протигагу софістам, вчення Сократа розглядало поняття «духовності» через призму існування у світі абсолютної істини, шлях до якої мав стати провідною метою життя людини, таким чином долаючи замкнуту індивідуальність, проголошену софістами. Уособленням об'єктивної, абсолютної істини, за Сократом, є об'єктивні, моральні норми,

які чітко розмежують добро і зло на два світи (Платон, 1999, с. 145). Згідно з цією думкою, усвідомлення суспільством того, що є добром, а що злом, передбачить здійснення лихих вчинків, допоможе людям стати добродіями. З цією метою має бути створена спеціальна система духовного виховання, основним вектором «духовності» якого має стати донесення до людей знання про добро і зло. Однак, це вказує на те, що поняття «духовності» у Сократа та його послідовників було нормативним. Подібне філософське тлумачення дефініції «духовності» було оскаржене Арістотелем як не ефективне, який стверджував, що знання істини і жити за настановами цієї істини – різні речі, досягнення яких потребує значних зусиль (Арістотель, 2000, с. 178).

Проте, стверджувати, що сократичний метод формування «духовності» за допомогою духовного виховання був зовсім не дієвим не можна, оскільки під час діалогу з Сократом його співрозмовники самостійно створювали нові поняття про чесноти, що ставали їх внутрішнім надбанням. Якщо софісти розглядали людську особистість в її зовнішніх проявах, то Сократ намагався зрозуміти особистість, перш за все, з точки зору її внутрішнього світу, її самооцінки. Крилатим висловом Сократа стало: «Пізнай самого себе». У цьому контексті світорозуміння Сократа перегукується з ідеальним способом духовного виховання, оскільки обидва зосереджені на внутрішньому світі людини.

Таким чином, поняття «духовності» за доби Античності ґрунтувалося переважно на певних ідеалах, однак існуючі ідеали були абсолютними ні за своєю онтологічною сутністю. Абсолютний ідеал, втілений в конкретній особистості, яка мала стати зразком для інших, для побудови суспільства на певних духовних постулатах, простежується в християнській традиції філософського осмислення буття. Саме у християнській парадигмі світосприйняття передбачається існування істини, незалежної від волі людини. Постать Ісуса Христа, яка володіє повнотою вищих духовних якостей, втілює в собі всі можливі чесноти, такі як: смиренність, відмова від земних благ, чистота помислів, терпіння, працьовитість, милосердя, помірність, що і є істиною – абсолютним ідеалом в духовному вихованні. При цьому передбачається, що самій людині «духовність» є властивою, бо вона була створена за образом Божим. Однак, аналіз християнських джерел показує, що в християнстві існує певна ієрархія: Бог - людина - світ. Цінність людського життя пов'язана з твердженням про її походження від образу Божого. А відповідно кожна людська особистість набуває небачену до християнства значимість як вищий витвір Божої майстерності. З цією метою закладалася особлива система духовного виховання, яка в середні віки була однорідною у всіх країнах Західної Європи, що і визначила

значний вплив християнської традиції. Основою християнської теорії духовного виховання є те, що мета людського життя – духовне перевтілення і шлях до Бога через пізнання основних християнських догм.

Християнська концепція звернула увагу на «Я» окремої людської душі, її внутрішній світ, особистість, яка прагне пізнати свою внутрішню цінність, вважаючи «духовність» невід'ємною складовою людини. У християнській парадигмі, характером взаємодії учасників виховного процесу є єдність, світова гармонія під проводом Бога, в якій кожному учаснику визначено своє власне місце. Християнська парадигма, припускаючи існування об'єктивної істини, наповнює кожен історичний момент своїм змістом. Християнські принципи досягнення істини в кожен конкретний момент є частиною загального процесу взаємодії істини та людських прагнень.

У Середні віки на шляху формування абсолютної «духовності» важливе місце посідає християнське виховання, що вважається ідеальним. Основними виховними принципом є любов: «любов до Бога» та «любов до ближнього», відповідно висувається найвищий ідеал – любов, проявом якої є любов до людини. Християнська модель виховує розуміння цінності Іншого, Бога і людини. Також закладався образ ідеального християнина, описаний церковно-повчальною літературою, уособленням якого є перші святі та Отці Церкви. Відповідно з народження дітей у християнських сім'ях виховували на ідеалах, схвалених Церквою. Закладалися обов'язкові до виконання заповіді і правила життя, які встановлювали норми поведінки. Однак заради любові до ближнього ці правила можуть порушуватися, а ідеальне в християнській концепції є вище нормативного.

Євангельські настанови, викладені у Новому завіті не нехтують старозавітними теоріями духовності, але поглиблюють їх. Одним з основних засобів навчання християнської моралі був страх перед страшним судом, страх Божий, який очищує і перевтілює людину.

Аналіз богословських та історичних джерел дозволив встановити, що у XII-XIII ст. в суспільстві почала назрівати ідеологічна криза. Зміни догматів в Католицькій церкві після церковного розколу в XI столітті спричинили переорієнтацію поглядів стосовно мети християнського життя. В ієрархії «Бог - людина - світ» людина віддалялася від Бога і ставала ближчою до світу. Внаслідок цього, маючи божественні санкції на землі, церква звеличувалася над людиною.

У цей період філософи та богослови почали звертатися до античних ідеалів, де боги були наділені людськими рисами, а відповідно були близькі до людей. Зміна пануючого в суспільстві світогляду і поглядів на значення людського життя позначилися на теорії «духовності». Так, П'єр Абеляр

стверджував, що людина повинна дослухатися, у першу чергу, до власного сумління, для того щоб обрати істинний шлях життя (Абеляр, 2004, с. 58). Філософ висунув думку про те, що було б доречним відокремити релігію від моралі, що стало певною передумовою до ідей епохи Відродження.

Фома Аквінський використовував античні постулати з метою доповнити та отримати відповіді на суперечливі питання існуючої теологічної концепції. На думку Фоми Аквінського формування «духовності» людини залежить від зовнішніх чинників, а відповідно необхідно створити чітку нормативну базу, яка б допомогла індивіду зорієнтуватися у житті та обрати праведний шлях (Аквінський, 2003, с. 489). Подібні думки набули широкого розповсюдження вже в епоху Пізнього Середньовіччя в країнах Західної Європи, де теорія «духовності» набула нормативного характеру, зовні впливала на формування людської особистості у відповідності до панівної ідеології. Подібні ідеологічні настанови були популярними для всієї епохи Відродження.

В теорії «духовності» почала зароджуватися концепція праведності через добрі вчинки. Оскільки вважалося, що самої віри недостатньо для досягнення Царства Божого, а справжній християнин має доводити це через добрі справи. Тому віру в Бога потрібно доповнювати доброчесними справами, які встановлюються церквою. А духовне виховання стало важливою ланкою на шляху формування духовності людини та розглядалося як система правових відносин з Богом, що чітко регламентувалися. У результаті чого мала формуватися не лише система чеснот людини, а й принципи їх реалізації у конкретних життєвих ситуаціях. Подібне явище визначалося як виконання основних обов'язків кожного вірянина.

Таїнство покаяння стало головним в теорії духовності, оскільки принцип любові до Бога та ближнього поступово переріс в інший – покарання, що визначається церквою, яке має отримати кожен, хто ігноруватиме чітко встановлені приписи. Відповідно до теорії католицької церкви, у випадку оминання покарання, грішник не зможе потрапити до раю, а мучитиметься у чистилищі. Тобто наголошувалося на тому, що це є особистою відповідальністю кожного перед Богом.

Подібний варіант суспільного розвитку вплинув на пошук нових ціннісних орієнтацій, відмінних від християнських. Насамперед, наголошувалося на цінності людського життя, а тому було обрано шлях до зосередження на земних потребах людини. Це призвело до зміни парадигми сприйняття «духовності», що здійснювалося переважно в контексті та під впливом розвитку науки та техніки в Новий час.

Головною особливістю філософського осмислення поняття «духовності» в цей історичний період було розкриття внутрішньо людських, а не божественних цінностей. Однак, якщо у попередні періоди філософського осмислення поняття «духовність» та цінності, які формувалися на його основі, мали абсолютний характер, то в означений період визнавалася його відносність. Подібні тенденції були оприлюднені у роботах видатних мислителів Ренесансу. Так, у працях Н. Макіавеллі, наголошувалося на відносності християнських чеснот, адже розвиток подібних концепцій суб'єктивності цінностей призвів до знецінення окремої людської особистості (Макіавеллі, 2015, с. 123). На думку Макіавеллі, якщо держава з метою досягнення власних цілей по відношенню до окремих людей застосовує будь-які засоби, це означає, що життя цих людей є чимось, зовсім не важливим. Відповідно духовне виховання стало чітко регламентованим, існували певні моральні норми, які потрібно було беззаперечно виконувати. Духовність в парадигмі того часу вже не була притаманною людській особистості, духовне ототожнювалось з релігійним фактором, що призводило до об'єктивності духовного виховання. Така парадигма є антропоцентричною, яка є побудованою на вірі в раціональне знання.

Людина Середньовіччя відчувала реальну Божу присутність у всіх справах, і необхідність доброчесного життя не викликала сумніву. В епоху Відродження людина все частіше почала замислюватися над доречністю тих чи інших норм та правил суспільного життя. Відсутність орієнтації на вищу істину зумовила необхідність створення нової мотивації процесу духовного виховання. Чесноти ототожнювали з помірними задоволеннями. У плані духовності наголошувалося на самоцінності людської особистості (Монтень, 2005, с. 214).

Зародження протестанських течій в християнстві внаслідок Реформації, в яких чітка централізація управління Церквою була відсутня, стало певним церковним варіантом модерну, тобто переорієнтацією земної ролі життя людини. Як і гуманістичні теорії, Протестантизм був спробою пошуку можливостей в тодішніх умовах зробити захист гідності особистості та її всебічний розвиток провідним напрямком еволюції поняття «духовності» та реформування наявних суспільних цінностей. Тобто була висунута теза про переміщення людини в центр світобудови.

Порівняльний аналіз робіт мислителів епохи Відродження, а також теоретичних робіт М. Лютера і Ж. Кальвіна дозволяє стверджувати, що найвіддаленіші від гуманістичних цінностей були погляди Кальвіна, ідеолога французької Реформації. Вони припускали виховання такого типу людей, які були б безмежно відданими певній ідеологічній установці, не

зважаючи на світське життя і задоволення (Демиденко, 2004, с. 261). Його доктрина закликала віруючих бути відданими своїй праці. Основне завдання духовності Кальвін вбачав у прищепленні вихованцям любові до праці у тій галузі та в тому місці, що дано людині Богом. Кальвіністське духовне виховання передбачало використання страху перед Божою карою. Воно було нормативним, однак зусилля для виконання створених правил виникало зі страху вічної загибелі.

Етика успіху, властива Реформації, сприяла формуванню ідеї, що знання, майстерність, професіоналізм є найважливішим завданням розвитку людини. У XVII ст. розпочався період контратаки державної і церковної влади щодо посилення контролю над індивідом, який охоплював усі сфери життєдіяльності людини, а саме: сімейне життя, соціальні зв'язки і спілкування, релігійне життя і область професійної діяльності.

Отже, внаслідок посилення контролю з боку влади стався перехід від ідеального до нормативного способу духовного життя, всіляко спонукаючи беззаперечно виконувати встановлені приписи. Постає Бога перестала бути визначальною на шляху формування духовності, а виконання численних моральних правил втратило свій сенс. Створення нової мотивації у подібних умовах могло мати лише репресивний характер. Абсолютне виконання встановлених правил повинно було здійснюватися під пильним контролем.

Висновки. Поняття «духовність» за доби Античності ґрунтувалося переважно на певних ідеалах, однак існуючі ідеали були абсолютними ні за своєю онтологічною сутністю. Християнська концепція звернула увагу на «Я» окремої людської душі, її внутрішній світ, особистість, яка прагне пізнати свою внутрішню цінність, вважаючи «духовність» невід'ємною складовою людини. Головною особливістю філософського осмислення поняття «духовність» в період Відродження було розкриття внутрішньо людських, а не божественних цінностей. Однак, якщо у попередні періоди філософського осмислення, поняття «духовність» та цінності, які формувалися на його основі, мали абсолютний характер, то в період Відродження визнавалася його відносність.

Література

1. Абельяр П. Історія моїх страждань. Львів: Літопис, 2004. 136 с.
2. Аквінський Тома. Коментарі до Арістотелевої «Політики» / пер. з латини О. Кислюк; авт. передмова В. Котусенко. 2-е вид. Київ: Основи, 2003. 796 с.
3. Арістотель. Політика / пер. з давньогр. та передмова О. Кислюка. Київ: Основи, 2000. 239 с.

4. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу: навчальний посібник. Харків: Консум, 2004. 432 с.
5. Макиавеллі Нікколо. Державотворець / пер. з італійської В. Балог. Київ: Арій, 2015. 223 с.
6. Монтень Мішель. Проби: В 3 Т. / пер. з фран. А. Перепаді. Київ: Дух і літера, Т. 1. 2005. 365 с.
7. Платон. Діалоги. Київ: Основи, 1999. 395 с.
8. Шевченко Г. П. Духовна безпека: духовна культура і культурні цінності сучасної людини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 3. С. 361-373.

References

1. Abeliar, P. (2004). *Istoriia moikh strazhdan [The story of my suffering]*. Lviv: Litopys (ukr).
2. Akvinskyi, Toma. (2003). *Komentari do Aristotelevoi "Polityky" [Comments on Aristotle's "Politics"]*. Kyiv: Osnovy (ukr).
3. Aristotel (2000). *Polityka [Policy]*. Kyiv: Osnovy (ukr).
4. Demydenko, H. H. (2004). *Istoriia vchen pro pravo i derzhavu. [History of doctrines of law and state]: navchalnyi posibnyk*. Kharkiv: Konsum, (ukr).
5. Makiavelli, Nikkolo (2015). *Derzhavotvorets [Power Creator]*. Kyiv: Arii, (ukr).
6. Monten, Mishel. *Proby [Sample]* (2005). Vol. 1. Kyiv: Duh i litera (ukr).
7. Platon (1999). *Dialohy [Dialogs]*. Kyiv: Osnovy (ukr).
8. Shevchenko, H. P. (2017). *Dukhovna bezpeka: dukhovna kultura i kulturni tsinnosti suchasnoi liudyny. [Spiritual Security: Spiritual Culture and Cultural Values of a Modern Man]*. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, # 3, 361-373 (ukr).

ЭВОЛЮЦИОННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ ХРИСТИАНСКОЙ ТЕОРИИ ДУХОВНОСТИ

О. С. Цыбулько

В статье обоснована идея эволюционного изменения христианской теории духовности. Исследование истории теории духовного воспитания требует изучения истории изменений мировоззренческих основ в обществе и формирование отношения к Богу, а также взаимоотношений с Богом. В разные времена под влиянием общественно-политических факторов существовали различные мировоззренческие парадигмы, а следовательно, по-разному трактовалось понятие духовности. Сложности изучения «духовности» заключаются в трактовке этого понятия в неперменной взаимосвязи с ключевыми мировоззренческими терминами, такими как: истина, красота, добро. Исследуемый феномен в определенный исторический период рассматривался сквозь призму определенных мировоззренческих ориентаций. Итак, понятие «духовность» формируется в пределах парадигм разных эпох. Соответственно с исторической точки зрения для

анализа концептуальных основ феномена христианской духовности можно выделить следующие периоды развития теории духовности: становление понятия во времена Античности, расцвет христианской концепции, эволюция понятия под влиянием развития науки и техники в Новое время. Понятие «духовность» в эпоху Античности основывалось преимущественно на определенных идеалах, однако существующие идеалы были абсолютными, но не по своей онтологической сущности. Христианская концепция обратила внимание на «Я» отдельной человеческой души, ее внутренний мир, личность, стремление познать свою внутреннюю ценность, считая духовность неотъемлемой составляющей человека. Главной особенностью философского осмысления понятия «духовность» в период Возрождения было раскрытие внутренне человеческих, а не божественных ценностей. Однако, если в предыдущие периоды философского осмысления, понятие «духовность» и ценности, которые формировались на ее основе, имели абсолютный характер, то в указанный период признавалась его относительность.

Ключевые слова: духовность, духовные ценности, христианская концепция духовности.

EVOLUTIONARY CHANGES IN THE CHRISTIAN THEORY OF "SPIRITUALITY"

O. S. Tsybulko

The article substantiates the idea of evolutionary change of the Christian theory of "spirituality". The study of the history of the spiritual education theory requires the study of the history changes in the world-view of society and the formation of attitude towards God, as well as the relationship with God. At different times, under the influence of socio-political factors, there were different ideological paradigms, and therefore, the concept of spirituality was interpreted differently. The complexity of the study of "spirituality" consists in the interpretation of this concept in the indisputable relationship with key worldview terms, such as: truth, beauty, goodness. The investigated phenomenon in a certain historical period was considered through the prism of certain ideological orientations. Consequently, the concept of "spirituality" is formed within the paradigms of different eras. Accordingly, from the historical point of view, for the analysis of the conceptual foundations of the Christian "spirituality" phenomenon one can distinguish the following periods of the development of the theory of spirituality: the concept formation in the times of Antiquity, the flowering of the Christian concept, the concept evolution under the influence of the science and technology development in the New time. The concept of "spirituality" in the days of Antiquity was based mainly on certain ideals, but the existing ideals were absolute in terms of its ontological essence. The Christian concept drew attention to the "I" of a separate human soul, its inner world, a person who seeks to know its internal value, considering "spirituality" an integral part of man. The main feature of the philosophical comprehension of the concept of "spirituality" during the Renaissance was the discovery of internally human rather than divine values. However, if in the previous periods of philosophical comprehension, the concept of

"spirituality" and the values formed on its basis, were absolute, then in the specified period recognized its relativity.

Key words: Spirituality, spiritual values, Christian concept of "spirituality".

Цибулько Ольга Сергіївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціології Маріупольського державного університету (м. Маріуполь, Україна). E-mail: ostsbulco@ukr.net.

Tsybulko Olha Serhiivna – Candidate of Historical Sciences (Ph.D. in History), Associate Professor of the Department of Philosophy and Sociology, Mariupol State University (Mariupol, Ukraine). E-mail: ostsbulco@ukr.net.